

Реструктуризація зайнятості в новоінтегрованих країнах ЄС у процесі їх економічної конвергенції

Т. БУРЛАЙ,
кандидат економічних наук
Інститут економіки та прогнозування НАН України
м. Київ

У статті, присвяченій вивченню проблем реструктуризаційних змін у сфері зайнятості постсоціалістичних країн ЄС в контексті їх економічної конвергенції, оцінено ефективність реструктуризації зайнятості на макро-рівні, проаналізовано відповідні підходи державної політики цих країн і надано рекомендації щодо адаптації таких регуляторних підходів до умов функціонування економіки України.

Статья посвящена изучению проблем реструктуризационных изменений в сфере занятости постсоциалистических стран ЕС в контексте их экономической конвергенции. Также оценена эффективность реструктуризации занятости на макроуровне, проанализированы соответствующие подходы государственной политики этих стран и даны рекомендации по адаптации таких регуляторных подходов к условиям функционирования экономики Украины.

The article is devoted to study of problems which deals with restructuring changes in employment sphere of EU post-socialistic states in their economic convergence. An efficiency of macrolevel employment restructuring is estimated and adequate measures of state policy these countries are analysed. Also recommendations regarding to adaptation of these regulatory approaches to Ukrainian economy conditions are submitted.

Ключові слова: реструктуризація зайнятості, економічна конвергенція, регуляторна політика ЄС.

Постановка проблеми. Протягом останніх років для держав — нових членів ЄС усталилася тенденція неухильного наближення до таких макроекономічних індикаторів розвитку ЄС-15 (розвинутих країн Європи) як ВВП на душу населення та продуктивність праці, що є свідченням їх реальної конвергенції відповідно до загальноприйнятого визначення цього процесу. Так, відношення обчислених за паритетом купівельної спроможності (ПКС) середніх показників ВВП на душу населення ЄС-10 (країн, що приєдналися до Євросоюзу у 2004 р.) та країн ЄС-15 зросло з 44% у 1997 р. до 55% у 2007 р.¹ Крім цього, реальна конвергенція економік старих і нових членів ЄС проявляється у зближенні й інших макропараметрів їх розвитку, зокрема показників галузевої структури зайнятості та сегментації ринків праці.

Постсоціалістичним країнам ЄС, що складають переважну більшість його новоінтегрованих учасників, також вдалося досягти помітного прогресу в процесі економічної конвергенції з європейськими країнами-лідерами. Це сталося завдяки послідовному впровадженню відповідних регуляторних інструментів: євроінтеграційних програм різних напрямів, спеціальних програм конвергенції, що реалізуються у ме-

жах Угоди про заснування Євросоюзу, а також національних програм реформування, затверджених у 2005 р. в контексті реалізації завдань Лісабонської стратегії. З огляду на євроінтеграційну орієнтацію вітчизняної державної політики актуальним є вивчення конвергенційного досвіду країн у сфері реструктуризації зайнятості та адаптація відповідних регуляторних підходів до умов України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем удосконалення державної політики зайнятості, оптимізації структури зайнятості на макро-рівні та розвитку ринку праці України в контексті її інтеграції до ЄС присвячені праці таких вітчизняних науковців: Е. Лібанова, І. Гнибіденко, І. Петрова, Л. Лісогор, Т. Заяць, А. Колот, М. Туленков, В. Федоренко, З. Бараник. Значний внесок у вивчення проблем розвитку та ринкової трансформації національної сфери зайнятості зробили російські вчені Р. Капелюшніков, В. Гімпельсон, Н. Дьоміна, С. Рошчін, І. Денісова. У науковому доробку іноземних дослідників, праці яких присвячені проблемам зайнятості в ЄС у процесі економічної конвергенції його країн-учасниць, виділяються дослідження Л. Дікрессіна, Дж. Фітцджералда, Р. Беррела, К. Перуджині, М. Сігнореллі, І. Телпоса, Л. Сона, Д. Іакової.

¹ Statistical Annex of European Economy. Autumn 2008. — ECFIN/REP/51942/2008-EN. — European Commission, Oct. 2008. — 217 p.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на вагомий доробок вітчизняних та зарубіжних учених за вказаною тематикою, недостатньо дослідженими залишаються питання, пов'язані з формуванням вітчизняної регуляторної політики у сфері зайнятості, яка сприятиме ефективній економічній конвергенції України у європейському просторі.

Важливим кроком до розв'язання цих питань є аналіз конвергенційного досвіду постсоціалістичних країн ЄС у сфері макрореструктуризації зайнятості та надання певних рекомендацій щодо її адаптації до умов функціонування вітчизняної економіки. Саме у цьому і полягає мета дослідження.

Виклад основного матеріалу. З метою проведення ефективних структурних трансформацій (в т. ч. у сфері зайнятості), які б сприяли конвергенції економік країн ЄС і посиленню їх конкурентоспроможності, Єврокомісією та іншими керівними органами інтеграційного об'єднання було створено відповідну програмну та законодавчу базу, яка постійно удосконалюється з урахуванням викликів сьогодення.

Програмно-законодавчий формат структурних реформ ЄС у сфері зайнятості.

Задля підвищення темпів економічного зростання, рівня продуктивності праці та рівня зайнятості у квітні 2005 р. було представлено Меморандум Комісії ЄС «Інтегровані директиви щодо зростання та зайнятості на 2005–2008 рр.»². В документі було визначено такі засади стосовно зайнятості: реалізація цілей політики зайнятості щодо досягнення повної зайнятості, поліпшення якості та продуктивності праці, посилення соціальних і територіальних зв'язків; сприяння поширенню такого підходу, як «робота протягом всього життєвого циклу»; забезпечення залучення на ринок праці тих, хто шукає роботу, та людей з особливими потребами; поліпшення збалансованості потреб ринку праці; сприяння гнучкості ринку праці в поєднанні з гарантуванням зайнятості та зменшенням його сегментованості; гарантування оплати праці, що стимулює зайнятість; збільшення та поліпшення якості інвестицій у людський капітал; адаптація системи освіти та навчання до нових вимог професійності.

Для більш швидкого та ефективного досягнення цілей Меморандуму щодо зростання та зайнятості, а також зміцнення конкурентних переваг ЄС у середньостроковій перспективі, Єврокомісією було розроблено спеціальний інструмент – Рамкову Програму з конкурентоспроможності та інновацій на 2007–2013 рр.³ Загальний обсяг фінансування захо-

дів Рамкової програми протягом усього періоду її реалізації передбачено на рівні 4,2 млрд євро.

Додаткові напрями структурних трансформацій на теренах ЄС задля досягнення вищезазначених цілей були сформульовані у доповіді «Створення інноваційної Європи», представленій експертною групою Європейської Комісії у січні 2006 р.⁴ Ці напрями стосуються підвищення так званої «структурної мобільності» в об'єднаній Європі, яка передбачає впровадження нової парадигми гнучкості та пристосовуваності людських ресурсів, фінансових і організаційних структур. Зокрема, одним з проявів «структурної мобільності» в ЄС на поточному етапі має стати фіксація частки науковців і дослідників у складі робочої сили та їх мобільне переміщення науковими закладами, промисловими підприємствами та урядовими структурами.

Програмним документом, на якому ґрунтується поточна політика ЄС у сфері трудових відносин, виступає прийнята у 1997 р. Європейська Стратегія зайнятості, що визначає головні напрями розбудови європейського ринку праці, проведення структурних перетворень та принципи державної політики у сфері зайнятості ЄС.

Реструктуризація і зайнятість: сучасна політика та роль Євросоюзу у цій сфері.

На сьогодні ЄС відіграє координуючу роль у сфері реструктуризації зайнятості для всіх країн-учасниць, узгоджуючи і реалізуючи одночасно різні напрями її регулювання. Насамперед, йдеться про політику зайнятості, промислову та корпоративну політику, політику фінансової підтримки, розвитку сільських територій тощо. Крім того, саме на рівні ЄС проводиться комплексний аналіз галузевих трендів зайнятості в економіці об'єднаної Європи та визначаються необхідні інструменти їх коригування.

Політика на рівні ЄС має очевидний вплив на процеси економічної реструктуризації у межах і національних економік, і спільної економіки цього об'єднання – в першу чергу завдяки застосуванню таких інструментів, як єдине законодавство щодо функціонування ринку, спільна агропромислова, а також торговельна, конкурентна, екологічна, соціальна політика та політика зайнятості.

Для отримання синергетичного ефекту політика реструктуризації зайнятості ЄС узгоджується та комбінується з іншими напрямками державного регулювання. Зокрема, в межах поєднання заходів реструктуризаційної та промислової політики Єврокомісія запропонувала удосконалити стимулювання іннова-

² Integrated Guidelines for Growth and Jobs (2005–2008). Communication from the President, in agreement with vice-President Verhegen and Commissioners Almunia and Spidla. – Commission of the European Communities. – COM (2005) 141 final. – 2005/0057 (CNS). – Brussels, 12.04.2005. – 31 p.

³ Proposal for a Decision of the European Parliament and of the Council establishing a Competitiveness and Innovation framework Programme (2007–2013). – Commission of the European Communities. – COM (2005) 121 final. – Brussels, 06.04.2005. – // 89 p.

⁴ Creating an Innovative Europe. Report of the Independent Group on R&D and Innovation Appointed Following the Hampton Court Summit. – January 2006. – Офіційний сайт Європейської Комісії // http://europa.eu.int/invest-in-research/action/2006_ahogroup_en.htm; tm

ційної діяльності компаній та започаткувати спільні технологічні ініціативи, наприклад, План дій щодо екотехнологій. Цей документ має стати доповненням до вже діючих в ЄС програм розвитку соціальних продуктів і послуг, а його реалізація забезпечить посилення конкурентних переваг європейських підприємств, які допоможуть їм відкрити нові ринки та створити нові робочі місця.

В контексті поєднання політики реструктуризації зайнятості та конкурентної політики ЄС Єврокомісія фокусує увагу на необхідності безумовного дотримання правил конкуренції, включаючи сферу державної підтримки, а також проведення моніторингу випадків об'єднань і поглинань економічних суб'єктів. У практичній площині це передбачає реформування підходів до моніторингу бюджетної підтримки в ЄС, стимулювання країн-учасниць до надання допомоги саме тим секторам національних економік, які забезпечують найбільший внесок в економічне зростання та зайнятість, а також удосконалення регуляторної політики щодо об'єднань і поглинань суб'єктів господарювання з метою оптимізації реструктуризації в секторі промисловості. Зважаючи на цілі реалізації інших напрямів економічної політики та намагаючись підвищити ефективність політики реструктуризації зайнятості, на поточному етапі Єврокомісія розробляє заходи щодо⁵:

- удосконалення системи захисту інтелектуальної власності, цілеспрямованої протидії фальсифікаціям і підробкам, продовження реалізації положень Доха-раунду щодо глобальної вільної торгівлі як позитивного фактора економічного розвитку;
- посилення ролі Європейського моніторингового центру змін (ЕМСС), що буде сприяти розвитку інструментів для якісного та кількісного аналізу і моніторингу процесів реструктуризації;
- підвищення ступеня конвергенції та синергії між різними напрямами економічної політики, підтримання регулярного діалогу з Європарламентом і Радою Європи у питаннях реструктуризації зайнятості.

Основні напрями сучасної політики реструктуризації зайнятості ЄС. Нині регулювання реструктуризації зайнятості в ЄС включає дві основні складові: по-перше, стимулювання та сприяння інноваційним структурним змінам; по-друге, подолання негативних ефектів економічної реструктуризації⁶.

Політика сприяння реструктуризації, що стосується інноваційного оновлення на всіх рівнях — національному, галузевому, мікроекономічному, — орієнтована на створення вільного, більш досконалого європейського ринку та продовження стандартизації структури економіки ЄС. Така політика спирається на економічно обґрунтовану ідею щодо розумного розширення меж товарних ринків і діяльності компаній, що забез-

печило б оптимальний масштаб національної економіки та оптимальну кількість конкуруючих ринкових суб'єктів у ній. Одночасне впровадження заходів політики сприяння реструктуризації та промислової політики підтримує структурні зміни в економіці, пов'язані з інноваційним розвитком. У свою чергу це сприяє тому, що процес створення та скорочення робочих місць стає безперервним. Зусилля, які при цьому витрачають компанії на подолання торгівельних бар'єрів і удосконалення менеджменту, мають серйозні наслідки для рівня та географічного розподілу зайнятості в секторах економіки, де вони функціонують.

Реалізація інших аспектів цього напряму політики, наприклад, продовження реформ у сфері спільної агропромислової політики ЄС, призводить до структурних змін, що передбачають надзвичайно низький рівень зайнятості в аграрному секторі порівняно з іншими секторами економіки. Жорстка торгівельна політика ЄС також впливає на структуру зайнятості в межах національних економік цього об'єднання. Наприклад, такі наслідки має реструктуризація, що проходить у цукровій промисловості країн ЄС і враховує відповідні вимоги СОТ, прийняті на Уругвайському торгівельному раунді.

Головні напрями та інструменти сприяння структурним змінам у промисловості ЄС визначені у спеціальному документі «Прискорюючи структурні зміни: індустріальна політика розширеної Європи», підготовленому Єврокомісією у 2004 р. Також цей документ містить огляд перспектив реструктуризації економіки ЄС з урахуванням тенденцій глобалізації та розширення та визначає такі наріжні камені його структурної політики:

- розробка актів законодавства ЄС, які забезпечать відповідь діяльності промислових підприємств потребам бізнесу. Особлива увага має приділятися конкурентоспроможності та комплексному аналізу наслідків регулювання в кожній галузі економічної діяльності;
- забезпечення кращої координації усіх напрямів політики ЄС, що мають вплив на розвиток промисловості, зокрема тих, що стосуються наукових досліджень, посилення конкуренції, зайнятості та регіонального розвитку;
- підвищення ефективності промислової політики ЄС та її позитивних наслідків для розвитку ключових секторів економіки.

Політика подолання негативних ефектів реструктуризації економіки передбачає застосування чотирьох основних підходів держрегулювання: 1) підхід «регулюючої руки ринку», який передбачає активізацію ринкових механізмів для врегулювання проблем, спричинених реструктуризацією; 2) підхід захисту, що ґрунтується на протекціоністських заходах, зок-

⁵ Restructuring and Employment in the EU: Concepts, Measurement and Evidence. — European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2006. — 72 p.

⁶ Там же.

рема таких, як субсидування підприємств; 3) компенсаторний підхід, що включає заходи з активізації виплат соціального страхування найманим працівникам і створення фондів для пом'якшення негативних наслідків реструктуризації для підприємств; 4) підхід активізації промислової політики та політики зайнятості, в межах якого здійснюються заходи з посилення конкурентоспроможності підприємств, а також сприяння звільненню працівникам у пошуках роботи, підвищення їх професійної мобільності, надання субсидій на перепідготовку і тимчасову зайнятність працівників. Цей напрям політики, пов'язаний з подоланням негативних наслідків реструктуризації, реалізується на двох рівнях — для підприємств та для найманих працівників.

Так, для підтримки європейських суб'єктів господарювання (або їх акціонерів), які підлягають реструктуризації через об'єктивні причини (наприклад, вимоги СОТ) включається певний компенсаторний механізм. Показовим є вже згаданий приклад цукрової промисловості країн ЄС: європейським підприємствам цієї галузі, які повністю зупинили виробництво та демонтували обладнання, у 2006 р. з Фонду реструктуризації було виплачено по 730 євро за тону цукру, що вироблявся ними раніше. Також серед заходів політики пом'якшення негативного для підприємств впливу реструктуризації активно реалізуються заходи зі сприяння відкриттю нового бізнесу, які фінансуються та контролюються урядами країн-членів Євросоюзу.

Підтримка найманих працівників, які також зазнають негативного впливу економічної реструктуризації, здійснюється трьома основними шляхами: впровадженням відповідних директив трудового законодавства; реалізація ключових положень Європейської Стратегії зайнятості; виплати зі Структурних фондів, наприклад, Європейського фонду глобалізаційної адаптації.

Наразі сформувався новий напрям європейської політики реструктуризації зайнятості, пов'язаний із різнобічними (як позитивними, так і негативними) проявами економічної глобалізації⁷. Поява такого напрямку регулювання пояснюється необхідністю адекватно реагувати на зміни у структурі зайнятості ЄС, спричинені посиленням тенденцій глобалізації — інтенсифікацією міжнародної торгівлі, поширенням інформаційно-комунікаційних технологій, формуванням міжнародних виробничих мереж (переважно на основі провідних мультинаціональних компаній США та Японії), географічною диверсифікацією виробництва та перенесенням окремих його стадій в інші країни (оффшорінг).

Найбільш виразно впливає на стан ринку праці ЄС саме остання із зазначених тенденцій глобалізації —

оффшорінг, за якого помітно скорочується зайнятість в обробній промисловості та інших галузях з низькою доданою вартістю, оскільки виробництво з країн розвинутої Європи переноситься до країн з більш дешевою робочою силою (у 50% випадків — це новоінтегровані країни Центрально-Східної Європи). За даними ЄМР, лише за останні роки через оффшорінг було скорочено 8% загальної кількості скорочених робочих місць у Євросоюзі.

Структурні фонди ЄС як інструмент європейської політики реструктуризації зайнятості. Надзвичайно важливу роль в реалізації політики реструктуризації зайнятості ЄС відіграє діяльність Структурних фондів Євросоюзу⁸. Вони фінансують спеціальні проекти, забезпечуючи необхідну підтримку для подолання негативних наслідків реструктуризації економіки, як щодо підприємств, так і щодо найманих працівників. Зокрема, за рахунок Структурних фондів ЄС надається фінансова компенсація за скорочення робочих місць через економічну реструктуризацію. В минулому Структурні фонди менше впливали на процеси реструктуризації, оскільки були орієнтовані виключно на промислову сферу. Допомога за рахунок цих фондів надавалася країнам-учасникам лише за таких умов: рівень безробіття вищий, ніж у середньому по ЄС; вищий відсоток зайнятих у промисловості, ніж у середньому по ЄС; падіння зайнятості у промисловому секторі. Наразі Структурні фонди підтримують реструктуризаційні проекти для багатьох секторів економіки.

Зокрема, Європейський фонд глобалізаційної адаптації (European Globalisation Adjustment Fund), створення якого було схвалено Радою Європи у грудні 2005 р., спеціалізується на проектах із подолання негативних ефектів реструктуризації для найманих працівників. Головним критерієм отримання підтримки з цього Фонду є масштаби скорочення робочих місць через посилення конкурентного впливу з-за меж Євросоюзу. Обґрунтування необхідності допомоги з Фонду розглядаються за двома комплексними критеріями:

➤ торгівельні критерії (з'ясовується, має місце інтенсивне зростання імпорту до країн ЄС, прогресуюче скорочення частки ринку, що належить європейським компаніям або ж перенесення виробництва з регіону ЄС до третіх країн);

➤ критерії ринку праці (з'ясовується, чи є наявним скорочення 1 тис. робочих місць на одному підприємстві, включаючи збутові компанії, і чи перевищує рівень безробіття у певному регіоні Євросоюзу (визначений з урахуванням діючої Номенклатури статистичних територіальних одиниць) середній по ЄС чи середній для його країни-учасниці рівень безробіття;

⁷ Restructuring and Employment: The Impact of Globalisation in the EU. — European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2007. — 109 p.

⁸ Restructuring and Employment in the EU: Concepts, Measurement and Evidence. — European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2006. — 72 p.

скорочення 1 тис. робочих місць у секторі економіки протягом останніх півроку і чи перевищує це 1% загальної кількості робочих місць у певному регіоні ЄС).

Окрім фінансової підтримки для пом'якшення негативних наслідків реструктуризації стосовно найманих працівників, Європейський фонд глобалізаційної адаптації забезпечує важливі механізми антикризового реагування. Фонд не має фіксованого бюджету, його ресурси надаються лише у випадку виникнення необхідності і мають певний річний ліміт. Кошти Фонду призначені здебільшого для підвищення географічної мобільності робочої сили, надання допомоги на відкриття нового бізнесу, фінансування освіти та навчання. На інші цілі діяльності Європейського фонду глобалізаційної адаптації кошти надаються лише за обґрунтованим запитом країн-членів ЄС.

Діяльність Європейського Соціального Фонду (ESF) пов'язана з фінансуванням заходів, спрямованих на посилення ефективності управління реструктуризацією, підвищення адаптивності працівників і підприємств, збільшення інвестицій у людські ресурси і неперервне протягом усього життєвого циклу навчання, укладання пактів зайнятості на національному, місцевому та регіональному рівнях. Під егідою ESF у листопаді 2008 р. проведено спеціальний Форум з питань реструктуризації, на якому представлено нові пілотні проекти та підходи до підтримання зайнятості (включаючи професійно-технічне навчання) і реструктуризаційної адаптації промислових підприємств, що реалізуються у межах фінансування на 2007–2013 рр.

Проекти Європейського фонду регіонального розвитку (ERDF) також сприяють поліпшенню політики реструктуризації зайнятості, оскільки спрямовані на підтримку інвестицій у наукові дослідження, поширення інновацій і створення соціальної інфраструктури.

Фонд розвитку агросфери та сільських територій (ARDF) сприяє проведенню ефективної секторальної політики (у сфері сільського господарства, промисловості, послуг), а також політики територіального розвитку (в т. ч. регіональної, розвитку сільських територій, урбанізації тощо). Обидва види соціально-економічної політики доповнюють і посилюють заходи політики реструктуризації зайнятості, що в кінцевому підсумку є позитивним фактором для підтримання чи підвищення рівня зайнятості.

Крім того, нині Європейська комісія реалізує низку інших програм, які орієнтовані на забезпечення ефективності структурних трансформацій у сфері зайнятості ЄС. Йдеться про такі з них: Рамкова програма наукових досліджень, Програма навчання та підготовки, Програма інтегрованого навчання протягом всього життєвого періоду та інші.

Результати реалізації політики реструктуризації зайнятості ЄС. Основним індикатором, що підтверджує ефективність регуляторних заходів ЄС щодо реструктуризації зайнятості протягом останніх років, є зниження рівня зайнятості у сировинних галузях і промисловості та його помітне зростання у сфері послуг. Протягом 2003–2007 рр. у таких галузях економіки ЄС-27 і Норвегії, як сільське господарство, мисливство та лісництво, рибальство, рівень зайнятості скоротився на 10–11 в. п., у видобувній промисловості – близько на 4 в. п., у виробництві електроенергії, газу та води – майже на 2 в. п. Водночас рівень зайнятості за більшістю видів діяльності у сфері послуг помітно зріс. Стосовно послуг з охорони здоров'я та соціального забезпечення – на 9,8 в. п., соціальних та індивідуальних послуг – на 10,8 в. п., послуг готельного та ресторанного господарства – на 17,5 в. п., операцій з нерухомістю, орендою та бізнес-діяльністю – на 19,0 в. п., послуг з обслуговування домогосподарств – на 19,5 в. п. (табл. 1).

Оскільки тенденції, аналогічні зазначеним вище, були характерними протягом вказаного періоду для країн як ЄС-15 і Норвегії, так і ЄС-10, це свідчить про економічну конвергенцію цих двох груп держав-учасниць Євросоюзу.

Дані табл.1 свідчать, що тенденція перерозподілу чисельності зайнятих зі сфери виробництва до сфери послуг в об'єднаній Європі є сталою. Так, протягом 2003–2007 рр. у галузевій структурі зайнятості ЄС зросла питома вага саме сфери послуг, у т. ч.:

- послуг охорони здоров'я та соціального забезпечення (до 10,6% в ЄС-15 і Норвегії та 9,6% в ЄС-27 і Норвегії);
- операцій з нерухомістю, орендою, здійснення бізнес-діяльності (відповідно до 10,5 та 9,6%);
- будівельних послуг (відповідно до 8,3 та 8,2%);
- послуг готельного та ресторанного господарства (відповідно до 4,6 та 4,3%).

Саме в цих галузях сфери послуг ЄС-27 за вказаний період значно підвищився рівень зайнятості – на 10–20 в. п.

Показово, що під впливом економічної конвергенції у країнах, які нещодавно приєдналися до ЄС (більшість із них має постсоціалістичну економіку), підвищується рівень індустріалізації та інтенсивно розвиваються різні сегменти сфери послуг. Це ініціює відповідні тенденції в галузевій динаміці зайнятості цих країн. Так, у 2003–2007 рр. рівень зайнятості в сільському господарстві, мисливстві та лісництві держав ЄС-10 скоротився на 8,9 в. п., а в Болгарії та Румунії – на 18,4 в. п. Водночас стрімко зростав рівень зайнятості у сфері послуг фінансового посередництва – у країнах ЄС-10 на 23,8 в. п., в Болгарії та Румунії – на 18,8 в. п.; а також у сфері проведення

⁹ Restructuring and Employment in the EU: Concepts, Measurement and Evidence. – European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2006. – 72 p.

Таблиця 1

Галузева динаміка рівня зайнятості та структура зайнятості у країнах ЄС-27 та Норвегії у 2003–2007 рр. *

Сектор економіки	ЄС-15 та Норвегія			ЄС-10 (країни-члени ЄС з 2004 р.)			ЄС-27 та Норвегія		
	зміна рівня зайнятості, в. п.	Частка в загальній структурі зайнятості, %		зміна рівня зайнятості, в. п.	Частка в загальній структурі зайнятості, %		зміна рівня зайнятості, в. п.	частка в загальній структурі зайнятості, %	
		2003–2007 рр.	2003 р.		2007 р.	2003–2007 рр.		2003 р.	2007 р.
Сільське господарство, мисливство та лісництво	-8,4	3,6	3,1	-8,9	11,5	9,7	-11,1	6,0	5,1
Рибальство	-9,0	0,1	0,1	-13,4	0,1	0,1	-10,3	0,1	0,1
Видобуток вуглеводнів і руд	-3,1	0,3	0,3	9,5	1,2	1,2	-3,7	0,5	0,4
Промисловість	-2,3	18,5	17,1	7,5	22,6	22,5	-0,1	19,3	18,3
Виробництво електроенергії, гау та води	1,9	0,8	0,7	-7,2	1,7	1,5	-1,8	1,0	0,9
Будівництво	9,7	8,0	8,3	25,1	7,0	8,1	13,9	7,7	8,2
Оптова та роздрібна торгівля	3,8	14,6	14,4	10,7	14,2	14,6	5,8	14,4	14,4
Готельне та ресторанне господарство	17,5	4,2	4,6	16,5	2,7	2,9	17,5	3,8	4,3
Транспортні, логістичні та комунікаційні послуги	3,8	6,1	6,0	6,8	6,8	6,8	4,1	6,2	6,1
Фінансове посередництво	1,7	3,4	3,2	23,8	2,0	2,3	4,0	3,0	2,9
Операції з нерухомістю, орендою, бізнес-діяльність	19,0	9,3	10,5	17,6	5,8	6,3	19,7	8,5	9,6
Державне адміністрування та оборона	1,4	7,6	7,3	3,3	6,7	6,4	1,6	7,4	7,1
Освітні послуги	6,3	7,0	7,1	3,4	7,6	7,3	5,4	7,0	7,0
Послуги з охорони здоров'я та соціального забезпечення	9,8	10,2	10,6	6,8	6,1	6,1	9,2	9,3	9,6
Соціальні та індивідуальні послуги	10,8	4,7	4,9	13,2	3,7	3,8	10,9	4,4	4,5
Діяльність з обслуговування домогосподарств	19,5	1,5	1,3	13,3	0,2	0,2	21,9	1,0	1,1
Інші галузі	...	0,4	0,4	...	0,2	0,3	...	0,4	0,4
<i>Разом:</i>	<i>5,7</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>7,9</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>6,0</i>	<i>100</i>	<i>100</i>

* Джерело: ERM Report-2008. *More and Better Jobs: Patterns of Employment Expansion in Europe*. – European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2008. – 98 pp.

Примітка: дані для Бельгії охоплюють період 2003–2006 рр., дані для Польщі – період 2004–2007 рр.

операцій з нерухомістю, орендою, здійснення бізнес-діяльності – відповідно на 17,6 в. п. та 71,5 в. п.⁹. І хоча у 2007 р. на сектор фінансових і бізнесових послуг у галузевій структурі зайнятості в країнах ЄС-15 і Норвегії припадало 13,7%, в країнах ЄС-10 – 8,6%, а в Болгарії та Румунії лише 4,8% загальної чисельності працюючих, вищезазначені тенденції також слід розглядати як просування на шляху реальної конвергенції економік нових і старих членів Євросоюзу.

Інтенсивне зростання економік країн – нових членів ЄС зумовлює відповідний попит на робочу силу

та ініціює створення значної кількості нових робочих місць. Показово, що у «десятці» країн-учасниць ЄС-27, які лідирують у рейтингу інтенсивності створення робочих місць протягом 2006–2008 рр., знаходяться чотири новоінтегровані країни – Польща (74,5 тис. нових робочих місць у 2008 р.), Румунія (31,2 тис.), Чехія (15,8 тис.) і Словаччина (7,5 тис.) (табл. 2).

Як свідчать дані, наведені в табл. 2, за прогнозними оцінками, у 2009 р. Польща та Чехія посядуть відповідно друге та четверте місце в рейтингу країн ЄС-27, створивши відповідно 12,3 тис. (15,1% загальної по ЄС

⁹ Breakdown of Employment Effect by Country. Statistics. – European Monitoring Centre on Change, 2009. // <http://www.eurofound.europa.eu/emcc/>. [Офіційний сайт Європейського центру моніторингу змін].

Таблиця 2

Рейтинг країн ЄС з найвищими показниками створення і скорочення робочих місць протягом 2006–2009 рр.*

Заявлене скорочення робочих місць						Заявлене створення робочих місць					
країна	к-сть скорочених роб. місць у 2008 р., тис.	місце в рейтингу				країна	к-сть створених роб. місць у 2008 р., тис.	місце в рейтингу			
		2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р. (прогноз)			2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р. (прогноз)
Велика Британія	114,393	2	2	1	1	Польща	74,488	1	2	1	2
Франція	93,423	3	1	2	6	Німеччина	41,170	6	5	2	3
Німеччина	69,245	1	3	3	3	Велика Британія	35,265	4	3	3	1
Італія	28,781	10	4	4	4	Румунія	31,175	5	4	4	9
Швеція	27,138	12	8	5	20	Франція	19,796	2	1	5	7
Чехія	24,374	8	7	6	5	Чехія	15,796	3	7	6	4
Польща	23,036	4	6	7	2	Словаччина	7,468	7	6	7	17

* Джерело: *Breakdown of Employment Effect by Country. Statistics. — European Monitoring Centre on Change, 2009.* // <http://www.eurofound.europa.eu/emcc/>. [Офіційний сайт Європейського центру моніторингу змін].

кількості запланованих до створення робочих місць) та 3,6 тис. (відповідно 4,4%) нових робочих місць¹⁰.

Вагомим фактором конвергенційного зближення структури зайнятості у «старих» і «нових» економіках ЄС стало забезпечення позитивного балансу заявленого створення робочих місць саме у галузях сфери послуг новоінтегрованих країн. Лише протягом 2004–2008 рр. додатне сальдо заявлених до створення та скорочення робочих місць у Польщі спостерігалося за такими видами діяльності, як операції з нерухомістю та бізнес-діяльність (43,4 тис. робочих місць); роздрібна торгівля (31,9 тис.); фінансові послуги (6,2 тис.); будівництво (4,2 тис.); інші послуги (3,2 тис.). Відповідно у Чехії — у сфері операцій з нерухомістю та бізнес-діяльності (23,8 тис.); роздрібною торгівлі (3,9 тис.); фінансових послуг (2,5 тис.). У Словаччині — у сфері операцій з нерухомістю та бізнес-діяльності (9,3 тис.); транспорту та зв'язку (8,6 тис.); інших послуг (4,4 тис.). У Словенії — у сфері роздрібною торгівлі (4,2 тис.), а також готельно-го та ресторанного господарства (3,8 тис.)¹¹.

Найбільш вагомим наслідком удосконалення структури зайнятості у країнах — нових учасниках ЄС стало випереджаюче (порівняно з країнами євроінтеграційного ядра) зростання продуктивності праці на макrorівні. Якщо у 2000 р. продуктивність години праці робітника (обчислена за ПКС) у Чехії складала 44,5% аналогічного показника ЄС-15, то у 2007 р. вона зросла до 54,7%. Відповідно, у Словаччині мало місце зростання з 47,3 до 62,7%, Словенії — з 63,4 до

72,9%, Естонії — з 34,6 до 47,7%, Латвії — з 30,5 до 42,0%, Литви — з 34,2 до 47,0%, Болгарії — з 27,4 до 31,2%¹². Окреслена тенденція до скорочення «розриву» між рівнями продуктивності праці в економіках старих і нових членів Євросоюзу також є ознакою їх реальної конвергенції та засвідчує макроекономічну ефективність поточної політики ЄС у сфері реструктуризації зайнятості.

Висновки. Ґрунтовно розроблені, комплексні і взаємоузгоджені підходи регуляторної політики Євросоюзу, спрямовані на реструктуризацію зайнятості та прискорення конвергенційних процесів у цій сфері, довели свою результативність. Їх реалізація мала позитивні наслідки для новоінтегрованих держав ЄС, що проявилися в ефективному перерозподілі трудових ресурсів у національних економіках; удосконаленні структури зайнятості та підвищенні кваліфікаційного рівня робочої сили на внутрішніх ринках праці; створенні нових робочих місць, першочергово, у сфері послуг.

Україні, стратегія розвитку якої орієнтована на членство в ЄС, доцільно запозичити позитивний досвід постсоціалістичних країн ЄС щодо реструктуризації зайнятості на макrorівні і почати зі створення відповідних інституційних підвалин — формування необхідної законодавчої бази, утворення спеціального регуляторного органу з питань конвергенційної реструктуризації національної економіки, що забезпечуватиме узгодження різних напрямів держполітики у цій сфері, та розробки відповідної комплексної програми на довгострокову перспективу, невід'єм-

¹¹ Breakdown of Employment Effect by Country. Statistics. — European Monitoring Centre on Change, 2009. // <http://www.eurofound.europa.eu/emcc/>. [Офіційний сайт Європейського центру моніторингу змін].

¹² Statistics Estonia. International statistics / Labour productivity per hour worked. // <http://www.stat.ee/>. [Офіційний сайт Статистичного комітету Естонії].